

МЕЖДУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЯ В СТАРАТА СТОЛИЦА

От 19 до 21 май във Великотърновския университет "Св. св. Кирил и Методий" се проведе международната конференция "Османската инвазия на Балканите и краят на средновековната българска държава /XIV-XV в./", организирана от катедра "Средновековна история" на Историческия факултет. Този безспорно най-впечатляващ през настоящата година научен форум в старопрестолния град бе призван да обедини усилията на учени от страната и чужбина в изследването на този преломен период в историята на България и Балканите, да свърже научната проблематика с една печална годишнина - шестсотната поред от превземането на Търново от османците и рухването на този водещ център на средновековната българска цивилизация. Въпреки отделни недобросъвестни публикации в печата, представящи тази научна инициатива едва ли не като "юбилей на турското робство..." /нещо, само по себе си абсурдно и издаващо журналистическа посредственост, склонност към създаване на евтини "сензации" и т. н./, конференцията получи обществен отзвук и беше обект на внимание от страна на търновските студенти, гражданството, местните и националните медии. За нейното осъществяване оказаха съдействие Общинският съвет на старата столица, Международната фондация "Велико Търново", вестник "Борба", Съюзът на учените в България.

Своето участие в работата на конференцията предварително бяха заявили повече от четиридесет учени от университетите, институтите и музеите във Велико Търново, София, Русе, Видин, Скопие, Бесарабия, както и много чуждестранни специалисти. За голямо съжаление, вероятно най-вече по финансови причини, колегите от Македония, както и от Русия, Сърбия и Албания не присъстваха във В. Търново. По неизвестни причини не пристигнаха и други гости. Въпреки това повечето от тях вече са изпратили докладите си за публикуване в подготвяния от организаторите научен сборник.

Конференцията протече в рамките на едно пленарно заседание, научни съобщения и дискусии в две секции - "Балканите в края на XIV и началото на XV в.: обществени и стопански промени" и "Демографски и културни процеси на Балканите", както и в редица неформални разговори, спорове, срещи с великотърновските студенти, посещения на историческите паметници в старата столица и околността, обмен на мнения и информация. Пленарното заседание бе открито от ректора на Университета доц. Вл. Попов, а поздравления от името на града-домакин поднесе г-н В. Георгиев, изпълняващ длъжността кмет на В. Търново.

В своя доклад проф. Й. Андреев се спря на изследванията, постиженията и проблемите в изучаването на османската експанзия на българска земя. Проф. В. Тъпкова-Заимова и А. Милтенова разгледаха съдържанието на топоса "Падане на царство..." в старата българска и византийска книжнина, показващ интересни нюанси в светогледа и психологията на съвременниците на онези драматични събития. Ст.н.с. Николай Русев, български учен от Бесарабия, се спря подробно на геополитическата ситуация на Долни Дунав във времето на османската експанзия. Проф. Л. Мавроматис /Атина/ направи интересни наблюдения върху поведението и мисленето на византийската и балканската аристокрация през XIV-XV в.

В заседанията на първата от посочените две секции доминираха изследванията върху политическата история и изворознанието. Османистката М. Калицин, известна в научните среди със своя чудесен превод на съчинението на Мехмед Нешри, сега очерта мястото на Търновското царство в хрониката на Саадеддин. Ив. Лазаров и П. Лунгарова съобщиха някои неизползвани сведения за битката при Никопол /1396 г./ в унгарски и други западни извори. Г. Николов разгледа проблема за османските нашествия на фона на политическия сепаратизъм в българските земи, довел до създаването на многото "български държави" в края на XIV в., а Ив. Билярски се спря на отношенията на Търново с политическата формация в Добруджа при царуването на Йоан Шишман. Пл. Павлов направи опит за непосредствено свързване на османските успехи с рухналата приблизително по същото време т. нар. татарска хегемония по отношение на България и, отчасти, на Византия. Докладът на Кр. Мутаfoва бе посветен на историографския модел на представянето на османските методи на завоевание през XV в., докато Ал. Антонов се спря на сложната гама от проблеми в българския Североизток през XV в. /военни действия и междуособици, появата на ислямски секти, настъпващите демографски изменения/. Вниманието на Б. Николова бе насочено към гибелта на Търновската патриаршия /1394-1411 г./, а П. Бойчева разгледа някои интересни факти за политиката на Патриаршията в Търново спрямо Молдова по същото време. Т. Бакърджиева направи характеристика на амбициите на Османската империя за военно, стопанско и политическо утвърждаване по река Дунав през XIV-XVII в. Проф. Ж. Нузи /Страсбург/ се спря на т. нар. Военна граница между Османската империя и Австрия в края на XVII в., докато М. Йовевска разгледа проблема за днешните балкански нации с оглед на османската инвазия и породените от нея промени на полуострова.

Водещо място в заседанията на секция "Демографски и културни процеси на Балканите през XIV-XV в." заеха проблемите на археологията, изкуствознанието, нумизматиката, архитектурната наука. Й. Алексиев се насочи към съдбата на търновските паметници след падането на столицата под османска власт. Т. Овчаров проследи някои материални следи за насилието на завоевателите над българите в столицата и нейния регион, а Ив. Бъчваров разгледа последните десетилетия от съществуването на крепостта Раховец, главно по нумизматични данни. В тази област бяха и докладите на Ф. Филипова, която се спря на нумизматичните данни за Търново при султан Баязид I и синовете му, както и на К. Дочев, Хр. Харитонов и М. Цочев. К. Дочев направи характеристика на паричното обръщение в столичния град до средата на XV в., докато другите двама автори в общия си доклад се насочиха към ролята на турските монети. Няколко доклада /тези на Л. Квинто, Х. Вачев и М. Долмова/ имаха за обект самото падане на Търново в турски ръце на 17 юли 1393 г., като бяха представени някои нови виждания и хипотези. Ст. Бояджиев направи преглед на култовата архитектура през османския период, както и типологични наблюдения в тази област. К. Тотев насочи вниманието си към приложното изкуство в средновековната българска столица с оглед на проблема за оригиналите и копията им. Д. Косева от своя страна направи интересни наблюдения върху иконографията на Йоан Кръстител във времето на турските нашествия - както в столичното изкуство, така и в по-широк балкански аспект.

Като цяло конференцията протече в дух на висок професионализъм, колегиалност и подчертана склонност към дискусии, в които взеха живо участие и слушателите, най-вече студенти по история, история и география, балканистика. По признание на гостите на Великотърновския университет, ведрата творческа атмосфера в старата столица я превръща в своеобразен "оазис" за българските историци в условията на днешната криза. Независимо от проблемите, най-вече

поради отсъствието на редица гости, за което организаторите нямат никаква вина, конференцията премина с успех. Нееднократно, при това в повечето случаи напълно спонтанно, бе изказвано пожеланието тази конференция да не бъде последната, още повече, че историците от Великотърновския университет имат водещи позиции в изследването на османската експанзия.

Пламен Павлов